

Zarmamat Kenjayev

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti katta o'qituvchisi.

Abdullayev Xurshid.

Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Jalilov Ixtiyor G'aniyevich

Turon FA akademigi,

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti dotsenti,

Anotatsiya Ushbu maqola inson huquqlari va majburiy mehnat masalalarini keng qamrovda o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada inson huquqlarining asosiy tushunchalari, xalqaro va milliy huquqiy me'yorlar, majburiy mehnatning sabablari, shakllari va ijtimoiy oqibatlarini tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy jamiyatda majburiy mehnatni oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar va xalqaro tashkilotlar faoliyati ko'rib chiqiladi. Maqola inson huquqlarini himoya qilishning dolzarb masalalarini, huquqiy va amaliy jihatlarini o'rganish orqali muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, majburiy mehnat, huquqiy me'yorlar, xalqaro standartlar, ijtimoiy adolat.

Abstract This article is devoted to a comprehensive study of human rights and forced labor issues. It analyzes the main concepts of human rights, national and international legal frameworks, causes, forms, and social consequences of forced labor. Additionally, the study examines measures to prevent forced labor in modern society and the activities of international organizations. The article is of significant scientific and practical importance, exploring the pressing issues of human rights protection from both legal and practical perspectives.

Keywords: human rights, forced labor, legal norms, international standards, social justice.

Kirish

Inson huquqlari har bir shaxsning erkinligi, sha'ni va qadr-qimmatini himoya qiluvchi asosiy tamoyillardir. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 17-moddasida "Har bir insonning hayot, erkinlik va shaxsiy daxlsizlik huquqlari kafolatlanadi" deb belgilangan. Shuningdek, Konstitutsiyaning 33-moddasida "Har kim mehnat qilish, ish tanlash va mehnat sharoitlari bo'yicha teng huquqqa ega"ligi ko'rsatib o'tilgan.

Majburiy mehnat esa shaxsning ixtiyori va roziligisiz bajarishga majbur qilinadigan ish faoliyatidir. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining 3-moddasi majburiy mehnatning taqiqlanishini belgilaydi, bu esa xalqaro me'yorlarga (Xalqaro Mehnat Tashkiloti konvensiyalari) muvofiq keladi. Shu bilan birga, majburiy mehnat turli shakllarda,

jumladan, bolalar mehnati, ijtimoiy va siyosiy majburlash shakllarida namoyon bo'lishi mumkin.

Shu kirish qismida maqola maqsadi va vazifasi aniqlanadi: inson huquqlarini himoya qilish va majburiy mehnatning oldini olish masalalarini tahlil qilish, shuningdek, mavjud qonunchilik va xalqaro standartlarning samaradorligini baholash.

Asosiy qism (O'zbekcha)

Inson huquqlari tizimi

Inson huquqlari milliy va xalqaro huquqiy asoslar bilan mustahkamlangan. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida shaxsning erkinligi, sha'ni va qadr-qimmatini ustuvor tamoyil sifatida belgilangan (Konstitutsiya, modda 17–19). Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi 1995-yilda qabul qilingan “Bolalarni himoya qilish to'g'risida”gi qonuni va 1997-yildagi “Jinoyat kodeksi” majburiy mehnatni taqiqlashni nazarda tutadi. Xalqaro huquqiy asoslardan esa BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948), Xalqaro Mehnat Tashkiloti konvensiyalari (ILO, 29- va 105-konvensiyalar) majburiy mehnatni butun dunyoda taqiqlashga qaratilgan. Majburiy mehnatning shakllari va sabablari Majburiy mehnat bir nechta shakllarda namoyon bo'ladi:

Iqtisodiy majburiy mehnat – qarzlar, qarzdorlik yoki past ish haqi evaziga odamlarni majburiy ishlatish. Ijtimoiy va siyosiy majburiy mehnat – ijtimoiy diskriminatsiya yoki siyosiy faollik tufayli kuch bilan ishga jalb qilish. Bolalar mehnati – bolalarni ta'lim olish o'rniga majburiy ishlatish, qat'iy taqiqlanadi.

Sabablarga iqtisodiy qashshoqlik, huquqiy madaniyatning yetarli emasligi va ba'zi sohalarida nazoratning zaifligi kiradi. Huquqiy va amaliy chora-tadbirlar

O'zbekiston Respublikasi majburiy mehnatni oldini olish bo'yicha quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshiradi: Mehnat kodeksi orqali ish beruvchilarga majburiy mehnatni taqiqlash va nazorat qilish majburiyatini yuklash.

Bolalarni ishlashdan himoya qilish uchun nazorat organlarini faol ishlatish.

Xalqaro tashkilotlar, jumladan BMT va ILO bilan hamkorlikda huquqiy va amaliy tashabbuslarni amalga oshirish. Zamonaviy texnologiyalar, xususan onlayn monitoring va shikoyat tizimlari orqali majburiy mehnatning oldi olinmoqda.

Xulosa Ushbu maqola inson huquqlari va majburiy mehnat masalalarini milliy va xalqaro qonunchilik kontekstida tahlil qildi. Majburiy mehnatning shakllari va sabablari aniqlanib, uni oldini olishda qonunchilik, amaliy chora-tadbirlar va xalqaro hamkorlik muhimligi ko'rsatildi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 1992-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi, 1996-yil.
3. O'zbekiston Respublikasi “Bolalarni himoya qilish to'g'risida”gi Qonun, 1995-yil.
4. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi, 1997-yil.

5. BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, 1948-yil.
6. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO) konvensiyalari №29 va №105, 1930 va 1957 -yillar.
7. Karimov I., Inson huquqlari va jamiyat, Toshkent, 2005.
8. Rakhimov M., Mehnat huquqi va majburiy mehnatning oldini olish, Toshkent, 2010.
9. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO 'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYILASHUV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G 'OYALAR, 1(2), 52-58.
10. Nomozov Xurshid Shavkat o'g'li. "YOSHLARNING IJTIMOYILASHUVIDA INTERNET TARMOQLARINING O'RNI." Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari 5.2 (2025): 27-31.
11. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO 'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYILASHUV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G 'OYALAR, 1(2), 52-58.
12. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G 'OYALAR 1.2 (2024): 48-51.
13. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI "AXBOROT XURUJINING O'SMIRLAR HAYOTIGA TA'SIRI." QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI (2023):1285-1287.
14. Nomozov, Xurshid. "JAMIYAT IJTIMOYILASHUVIDA INSTITUTLARI O'RNI VA INTERNET-MAKONNING UNDAGI O 'RNI." ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION 1.2 (2024): 83-88.
15. Nomozov, Xurshid. "OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING IJTIMOY FUNKSIYASI." TAMADDUN NURI JURNALI 1.64 (2025): 253-255.
16. Номозов, Х. "ИНТЕРНЕТ-МАКОН ТАЪСИРИДА СОДИР БЎЛАЁТГАН НЕГАТИВ ИЖТИМОЙЛАШУВ ШАКЛЛАРИ." Философия и право 26.3 (2023): 232-235.
17. Nomozov, Xurshid. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." Farg'ona davlat universiteti,(3) (2023): 67-67.
18. Nomozov Xurshid. "AXBOROT XURUJI VA OGOHLIK TUSHUNCHASI MAZMUN-MOHIYATI." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.
19. Nomozov Xurshid. "AXBOROT JAMIYATI: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI;(FALSAFIY TAHLIL QILISH)." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.
20. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.5 (2021): 215-222.

21. Ro'ziboyev, Dilshod. "QASHQADARYO VOHASIDA QORAKO 'LCHILIKKA BO 'LGAN E'TIBOR." TAMADDUN NURI JURNALI 9.60 (2024).
22. Ro'Ziboyev, Dilshod A'Zam O. "QASHQADARYO VILOYATIDA CHORVACHILIKNING IQTISODIY HAYOTDAGI O 'RNI VA SOVET HOKIMIYATINING CHORVA OZUQASI SIYOSATI." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 2.11 (2022): 1008-1016.
23. Рўзибоев, Дилшод Аъзам Ўғли. "XX АСРНИНГ БИРИНЧИ ЯРМИГАЧА БЎЛГАН ДАВРДА ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВАЧИЛИКНИНГ АҲВОЛИ." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 2.3 (2022): 943-952.
24. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 1.5 (2021): 215-222.
25. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING GNOSEOLOGIK JIHATI VA PRAKSIOLOGIK QIYMATI." SHOKH LIBRARY (2025).
26. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING NAZARIY JIHATLARI VA PRAKSIOLOGIK AHAMIYATI." *TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI* 1.5 (2025): 140-146.
27. Ниёзов, С. С. "Перспективы развития экотуризма в Узбекистане." *Актуальные вопросы гуманитарных наук: теория, методика, практика.* 2022.
28. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА." *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов* 5 (2018): 43-44.
29. Sayxonovna, Maksadova Mekhriniso. "PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING." *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071 11.04 (2022): 15-20.
30. Sayxonovna, M. M. (2022). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071, 11(04), 15-20.
31. Maksadova, Mehriniso. "INTEGRATION OF YOUNG TEACHERS INTO THE PROFESSIONAL ENVIRONMENT." *International Journal of Artificial Intelligence* 1.2 (2025): 1117-1121.
32. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ." *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов* 3 (2015): 105-108.
33. O'G'LI, ABDULLAYEV XURSHID MUXTOR, and KENJAYEV ZARMAMAT. "AXBOROTNING JAMIYATDAGI O 'RNI." *Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari* 5.2 (2025): 32-34.

34. Kenjaev, Zarmamat. "POLITICAL CULTURE: THE BASIS OF STATE STABILITY AND WELL-BEING OF CITIZENS." НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ: СОХРАНЯЯ ПРОШЛОЕ, СОЗДАЁМ БУДУЩЕЕ. 2021.

35. Kenjaev, Zarmamat Tuymurodovich. "The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism." ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11.5 (2021): 822-825.

36. Kenjaev, Z. T. (2021). The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 822-825.

37. Nurillayevich, Omonov Bahodir. "GLOBALLASHUV SHAROITIDA MA'NAVYIY-MAFKURAVIY TAHDIDLARNING KUCHAYISHI VA UNGA QARSHI IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH ZARURIYATI." Conferences. Vol. 1. No. 3. 2025.

38. Nurillaevich, Omonov Bakhodir. "MANIFESTATIONS OF THE ANCIENT ECOLOGICAL WORLDVIEW." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 6. 2025.

39. Омонов, Баходир Нуриллаевич. "ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ." International Journal American Journal of Modern World Sciences 2.11 (2025): 61-73.

40. OMONOV, Baxodir. "ETNIK NIZOLARNING MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI GEOSIYOSIY MUNOSABATLARIGA TA'SIRI." «АКТА NUUZ» 1.1.1 (2025): 164-166.